

UZSP: Da se sluša zakon o zatvorskim zavodima, maloljetnici bi boravili sami na neodređeno vrijeme

Kakvi su uvjeti u hrvatskim zatvorima za maloljetnike? Stručnjakinja nam je otkrila kako stvari stoje

ANA TENŽERA / Foto: Privatni album, Dalmacija Danas – Srijeda, 28.08.2024, 2:20

Nakon manjih i većih zamjerki „prvog čekića za mladež“ Lane Petö Kujundžić na cjelokupni sustav , i tima Pravobraniteljice za djecu Helence Pirnat – Dragičević kad je riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, vrijeme je i za odgovore nadležnih. U ovom slučaju, krećemo od Uprave za zatvorski sustav i probaciju Ministarstva pravosuđa i uprave te Ministarstva unutarnjih poslova.

Iz UZSP-a odgovara **Martina Barić** koja u zatvorskom sustavu radi od 2004. godine, najprije kao stručna suradnica za tretman u Kaznionici u Turopolju, zatim kao viša stručna savjetnica za tretman, voditeljica odjela te unazad više godina kao voditeljica Službe posebnih programa, analize, evaluacije i matice zatvorenika i maloljetnika u Sektoru tretmana Središnjeg ureda za zatvorski sustav. Ukratko, njezino radno mjesto obuhvaća područje rehabilitacije i resocijalizacije zatvorenika i maloljetnika – primarno psihosocijalnim i socijalnopedagoškim tretmanom, procjenom kriminogenih rizika i potreba te razvojem posebnih programa tretmana, zatim vođenjem osobnika i drugih evidencija o zatvorenicima i maloljetnicima, prikupljanjem, obradom i analizom podataka o osobama lišenim slobode, evaluacijom rezultata u provedbi programa, ujednačavanjem stručne prakse u kaznenim tijelima iz djelokruga Službe i drugo.

Zatvorske jedinice nisu praktične, a ni humane

Pitamo je o tvrdnji Ureda pravobraniteljice za djecu kako se mjera istražnog zatvora prema maloljetnicima koji su počinili kazneno djelo „provodi u uvjetima koji nisu u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim zakonodavstvom, a zatvorene zavodske ustanove nisu osnovane čije je osnivanje propisao *Zakon o sudovima za mladež* 2011. godine“, na što spremno odgovara: „U

odnosu na citirane odredbe *Zakona o sudovima za mladež*, ministar pravosuđa je 2013. godine donio odluku o osnivanju posebnih zatvorskih jedinica za maloljetnike, u kojima će se do osnivanja zatvorenih zavodskih ustanova izvršavati istražni zavor izrečen maloljetnicima. Na godišnjoj razini u Hrvatskoj je prilično mali broj maloljetnika koji se nalaze u istražnom zatvoru. Kad je netko u istražnom zatvoru onda to podrazumijeva odvođenje na rasprave, što znači da bi zavodska jedinica trebala biti u blizini suda, a također bi maloljetnik i iz drugih razloga trebao ostati u blizini lokalne zajednice iz koje dolazi (obitelj, škola i dr.). S obzirom na broj maloljetnika u istražnom zatvoru teško bi bilo organizirati takve zavodske jedinice u svakoj županiji, jer bi to značilo da je jedan maloljetnik mjesecima možda sam u toj ustanovi. Želimo za maloljetnike osigurati humane uvjete – oni trebaju imati interakciju ne samo s osobljem nego i s drugim maloljetnicima. Zamislite sad jednu takvu zavodsku jedinicu u Dubrovniku. S kim bi boravio taj maloljetnik koji se pojavi u istražnom zatvoru jedan u dvije ili tri godine? Ili primjerice kada je riječ o maloljetnicama, kojih je još manje, a koje ne mogu biti smještene s maloljetnicima muškog spola. Osim što bi to bilo neekonomično za državu, nema smisao ni u praktičnom smislu. U posebnu zatvorsku jedinicu koju je osnovao ministar pravosuđa maloljetnika se smješta odvojeno od punoljetnih osoba, no ukoliko bi maloljetnik bio smješten sam u sobi i ako bi takav smještaj po mišljenju liječnika mogao štetno djelovati na zdravlje maloljetnika, upravitelj zatvora o tome obavještava nadležni sud radi odobravanja smještaja maloljetnika s punoljetnom osobom koja na njega neće štetno djelovati. Srećom, zakon je predvidio ovu mogućnost. S pozicije struke, zdravije je da stručnjaci u zatvoru odaberu zatvorenike koji su manje kriminalizirani, odnosno za koje se procjenjuje da neće štetno utjecati na maloljetnika, jer je bolje da je u sobi s odraslim osobama nego sam, i to možda mjesecima.“, kaže Barić iz UZSP-a o ovoj temi.

Podsjetimo, kada je nekome određen istražni zatvor to znači da je kazneni postupak u tijeku te da osoba nije osuđena. Kako kod odraslih osoba tako i kod maloljetnika, dok se osoba nalazi u istražnom zatvoru postoji presumpcija nevinosti - dakle nema rehabilitacijskog rada s njima jer su te osobe nevine dok se ne dokaže suprotno. „Međutim, za vrijeme istražnog zatvora maloljetniku se osigurava psihosocijalna pomoć, stalna zdravstvena skrb te mu se u okviru zatvorskih uvjeta omogućuje rad i poduka. Svakodnevno s njim razgovara netko od službenika odjela tretmana (psiholog, socijalni pedagog, socijalni radnik) da vidi je li sve u redu i treba li mu kakva pomoć.“, o pomoći maloljetnicima koji su „zaglavili“ tvrdi Barić.

Mjera istražnog zatvora određenog maloljetnicima, sukladno Odluci ministra pravosuđa od 23. svibnja 2013. godine, izvršava se u posebnim zatvorskim jedinicama za maloljetnike u trinaest gradova diljem Hrvatske. Riječ je o zatvorima u Bjelovaru, Dubrovniku, Gospiću, Karlovcu, Osijeku, Požegi, Puli, Rijeci, Splitu, Šibeniku, Varaždinu, Zadru i Zagrebu dok Zatvor u Sisku, koji također prima maloljetnike na mjeru istražnog zatvora, privremeno nije u funkciji, zbog potresa.

Odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod izvršava se u posebnim ustrojstvenim jedinicama Uprave za zatvorski sustav i probaciju koje su ustrojene izvan sjedišta Ministarstva pravosuđa i

uprave. U Odgojni zavod Turopolje smještaju se maloljetnici i mlađi punoljetnici, dok je Odgojni zavod za maloljetnice i mlađe punoljetnice smješten u Požegi.

Najtežu kaznu, onu maloljetničkog zatvora, muške su osobe izvršavale u Odjelu maloljetničkog zatvora u okviru Kaznionice u Požegi, a od 2021. godine privremeno se izvršava u Specijaliziranom odjelu Kaznionice u Turopolju za izvršavanje kazne maloljetničkog zatvora (zatvoreni i poluotvoreni uvjeti) te u Kaznionici u Valturi (otvoreni uvjeti). Za ženske osobe kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u Kaznionici u Požegi.

Što je s pravom na učenje?

Također, Ured pravobraniteljice, kao i ostali koji kritiziraju sadašnji sistem, tvrde da se u istražnom zatvoru prekida i pravo na učenje što se prema idućem odgovoru gđe Barić ne čini sasvim točno.

„Što se tiče obrazovanja, možemo ga osigurati u onoj mjeri u kojoj je to moguće. Maloljetnik može dobiti knjige, može učiti i dobiti pomoć u učenju, međutim ako ide u srednju školu čiji program obrazovanja ne omogućuje da na daljinu polazi nastavu ili polaže ispit, onda mi tu ništa ne možemo. *Online* nastava ovisi o tome postoji li kroz zakonski okvir koji definira obrazovanje mogućnost da se ono provede *online*, odnosno da se konkretni program obrazovanja može provesti *online*. Znači vi određene tečajeve, kvalifikacije, prekvalifikacije možete organizirati *online*, međutim srednje škole će vam reći da se program obrazovanja ne može provesti u potpunosti *online*. Dakle, ovisi i zakonskom okviru te o drugoj strani, ne ovisi samo o zatvorskom sustavu. Mi možemo osigurati tehničke preduvjete za *online* nastavu, ali je pitanje programa obrazovanja omogućuje li završavanje obrazovanja na takav način.“, objašnjava predstavnica UZSP-a da je problem i na drugoj strani – samoj školi. Naime, nije da škola ne želi, ali se redovni srednjoškolski programi ne mogu provesti *online*. Prema općim propisima u području obrazovanja, samo programi obrazovanja odraslih se mogu provesti *online*, iako čak i tada ne u potpunosti tako da problem u pravilu nije ni „druga strana“ nego naprosto zakonski okvir, odnosno sam program obrazovanja koji je definiran na određeni način.

Veliki problem je i stacionirano psihijatrijsko liječenje maloljetnika lišenih slobode, ali kako se klupko problema odmotava, od Barić saznajemo da je to problem svih psihički bolesnih adolescenata u Hrvatskoj, ne samo onih koji su prekršili zakon.

„Stacionarno psihijatrijsko liječenje maloljetnika lišenih slobode u RH nije riješeno na adekvatan način te ne postoji institucija koja bi se na adekvatan način bavila s tim maloljetnicima. Zanimljivo je istaknuti da u cijeloj RH postoje jedan ili dva adolescentna psihijatra, što ni približno ne odgovara potrebama. Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež, tzv. Kukuljevićeva, ne može prihvatiti sve maloljetnike koji imaju potrebu za stacionarnom psihijatrijskom skrbi niti se može nositi sa svom problematikom „naše“ populacije pa se unazad nekoliko godina u suradnji Ministarstva zdravstva i Ministarstva pravosuđa i uprave započelo s aktivnostima koje prethode osnivanju forenzičkog odjela za maloljetnike u okviru Neuropsihijatrijske bolnice u Popovači. Problem postoji kod svih

maloljetnika lišenih slobode kojima je potrebno stacionarno psihijatrijsko liječenje, neovisno o tome je li im određen istražni zatvor, kazna maloljetničkog zatvora ili odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod. Zatvorska bolnica u Zagrebu nije psihijatrijska ustanova i nije najbolje mjesto za smještaj tih maloljetnika, no često bolje rješenje nemamo. Kako u sustavu javnog zdravstva nema adekvatne ustanove, u situacijama potrebe za stacionarnim psihijatrijskim liječenjem maloljetnici se smještaju u Zatvorsku bolnicu u Zagrebu, u posebne sobe. No i tu se javlja problem – što kada u Zatvorskoj bolnici imamo samo jednog maloljetnika ili maloljetnicu? S kime ih smjestiti? S obzirom na to da je za rješenje problema na međuresornoj razini potrebno vrijeme, ponovno su aktivirani planovi za adaptaciju prostora Zatvorske bolnice u Zagrebu kako bi se smještaj maloljetnika ubuduće omogućio ne samo u posebnim sobama nego i u okviru izdvojenog manjeg odjela. Plan adaptacije prezentiran je i Povjerenstvu za zaštitu osoba s duševnim smetnjama na nedavno održanoj sjednici u Zatvorskoj bolnici, a realizacija se očekuje u sljedećih godinu dana.“, odgovara Barić.

Izazovi realizacije smještaja na pravo mjesto

Treba napomenuti i činjenicu da se zatvorskom sustavu izvršava samo jedna odgojna mjera – upućivanja u odgojni zavod, dok se ostale odgojne mjere izvršavaju u okviru sustava socijalne skrbi (sudski ukor, posebne obveze, upućivanje u centar za odgoj, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u disciplinski centar te upućivanje u odgojnu ustanovu i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu).

U zatvorskom su sustavu samo smanjeno ubrojivi – osobe kojima je uz kaznu zatvora izrečena sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja te oni kod kojih je u tijeku utvrđivanje ubrojivosti, a nalaze se u istražnom zatvoru. Povremeno, srećom rijetko, javljaju se situacije u kojima je maloljetniku ili maloljetnici određen istražni zatvor iz osnova navedenih u članku 551. *Zakona o kaznenom postupku* (postojanje vjerojatnosti da je u vrijeme počinjenja djela osoba bila neubrojiva zbog težih duševnih smetnji). U trenutku okončanja kaznenog postupka, kada maloljetna osoba bude proglašena neubrojivom, a čime definitivno prelazi iz nadležnosti sustava pravosuđa u sustav zdravstva, javlja se izazov realizacije sudske odluke o prisilnom smještaju maloljetne neubrojive osobe u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu jer psihijatrijske ustanove za prisilni smještaj neubrojivih osoba navode kako nemaju odgovarajuće uvjete za liječenje maloljetnika, a Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež navodi kako nema odgovarajuće uvjete za liječenje neubrojivih osoba. U konačnici ovi maloljetnici i maloljetnice budu smješteni u neku od psihijatrijskih ustanova, odnosno bolnica, no navedeno rijetko teče bez problema te u pravilu zahtijeva dodatan angažman i suradnju oba sustava. Kvaka 22 se tu posebno ističe. Prije nekoliko godina maloljetnica je završila u istražnom zatvoru zbog počinjenja kaznenog djela. Koliko je vremena do izlaska pred sud provela u Istražnom? Ne znamo, ali naposljetku, sud ju je proglasio neubrojivom, a sustav nije imao kud s njom. No, kako nam Barić kaže, „rijetko teče glatko“, ali snalaze se, pa je tako i neubrojivoj maloljetnici naposljetku pronađen smještaj.

„Sudovi ponekad, u najboljoj namjeri zaštite maloljetnika koji je počinio kazneno djelo, a kod kojeg su prisutne psihičke poteškoće ili nedostatak socijalne podrške, procijene da je bolje izreći odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod, nego neku drugu mjeru. Nekad je za takvo dijete procjena da je bolje da je u odgojnom zavodu nego da je na ulici, ili uz roditelje koji neadekvatno brinu o njemu. Tako primjerice u Odjelu za smještaj roditelja i majki s djecom, koji se nalazi u okviru Kaznionice u Požegi, relativno često imamo maloljetnicu ili mlađu punoljetnicu koja je trudna. Upravo zbog zaštite te mlade žene koja će postati majka, a počinila je kazneno djelo, sud bi joj u drugim okolnostima možda izrekao blažu odgojnu mjeru, ali je radije uputi u odgojni zavod gdje zna da će imati skrb 24 sata dnevno te da će se dijete roditi u sigurnim uvjetima. Vidimo tu humanu komponentu kod sudaca kada procjenjuju koju mjeru ili sankciju će izreći maloljetnicima. Slično je i u slučaju maloljetnika s intelektualnim ili psihičkim teškoćama koji su počinili kazneno djelo - iako boravak u odgojnom zavodu nije najadekvatnije rješenje, često je bolje od alternative, jer ovdje sud barem zna da maloljetnik ima skrb,“ objašnjava Barić s kakvim se problemima pravosuđe susreće.

Važnost edukacije službenika

U nekim medijima tvrde kako smo jedina zemlja koja nije prenijela pravo osposobljavanja osoblja tijela kaznenog progona i ustanova za zadržavanje koje se bavi predmetima koji uključuju djecu, no Barić opširno odgovara:

„Izobrazba službenika koji rade s maloljetnicima prema kojima se primjenjuju kaznenopravne sankcije provodi se kroz Centar za izobrazbu Uprave za zatvorski sustav i probaciju, Državnu školu za javnu upravu, edukacije koje organiziraju strukovna udruženja i druge edukacije te sudjelovanje službenika na konferencijama, seminarima, kongresima i stručnim sastancima.

U okviru Centra za izobrazbu, službenici koji rade s maloljetnicima uključuju se u edukacije s drugim službenicima zatvorskog sustava te u posebne edukacije namijenjene samo službenicima koji rade s mladima. Tako su primjerice u 2023. godini u Centru provedeni sljedeći programi izobrazbe:

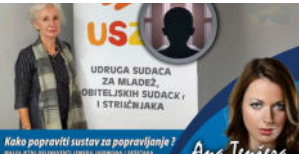
- Temeljni tečaj za pravosudnu policiju
- Specifičnosti rada u zatvorskom i probacijskom sustavu te unaprjeđenje suradnje za novozaposlene službenike
- Komuniciranje na radnom mjestu (osnovna i napredna razina)

- Rad na računalu - napredna razina
- Primjena etičkih načela u svakodnevnom radu službenika i namještenika zatvorskog sustava
- Prevencija alkoholizma
- Vještine rukovođenja
- Suradnja s uredima pravobranitelja u izobrazbi službenika Uprave za zatvorski sustav i probaciju - ciklus *online* predavanja
- Strateško planiranje
- Primjena metode motivacijskog intervjua
- Psihički stres i uloga rukovoditelja u sustavu psihološke potpore službenika
- Unapređenje rada u obavljanju poslova osiguranja
- Edukacija službenika tretmana za provođenje posebnog programa PORTOs
- Edukacija službenika tretmana za provođenje posebnog programa NAS
- Edukacija službenika tretmana za provođenje posebnog programa RODITELJSTVO
- Incidentne situacije u radu s mladima - osnovna razina i napredna razina
- M.O.S.O.R. Komunikacijske vještine pravosudne policije u radu s mladima - osnovna razina
- *Cross-border Training „SPECIFICS OF WORKING WITH YOUNG OFFENDERS“*

Uz navedeno, u suradnji Ministarstva pravosuđa i uprave s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Uredom UNICEF-a za Hrvatsku i Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, uz stručnu i financijsku podršku UNICEF-a, od siječnja 2020. godine provodi se program „ISKORAK“, usmjeren unaprjeđenju procjene i intervencija za djecu i mlade s problemima u ponašanju u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa. Inicijalno trajanje programa bilo je od siječnja 2020. do siječnja 2023. godine, a uz produženje, novi očekivani završetak provedbe je kolovoz 2024. godine.“

U okviru programa, provode su edukacije službenika odgojnih zavoda za sveobuhvatnu skrb, specijalizirane pristupe u intervencijama za djecu i mlade s problemima u ponašanju te za primjenu novog instrumenta za procjenu djece i mladih s problemima u ponašanju razvijenog u okviru programa.

Lana Petö Kujundžić: Djeci nije mjesto u zatvorskom sustavu

Kako popraviti sustav za popravljanje – maloljetni delinkventi između hormona i rešetaka (1)

Zašto se događa ogroman skok kaznenih djela koja su počinili maloljetnici? Pravobraniteljica za djecu: Izostaju europski standardi za maloljetnike kada je u pitanju istražni zatvor

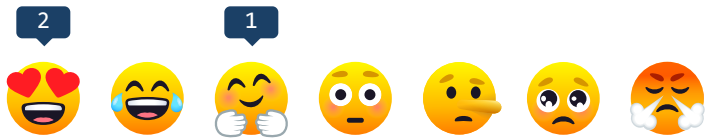

Pravobraniteljica za djecu, Helenca Pirnat-Dragičević, u svom izvješću za 2023. godinu istaknula je da se sustav zaštite djece u pravosudnim postupcima nije bitno unaprijedio, unatoč dugogodišnjim upozorenjima na nedostatke, kao što su neprikladan istražni zatvor za maloljetnike i nedostatak adekvatnih ustanovama za njihovo smještanje. U izvješću je također zabilježeno značajno povećanje broja kaznenih djela koja počinje maloljetnici, što ukazuje na potrebu za poboljšanjem preventivnih mjera i edukacije stručnjaka koji rade s tom populacijom

Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti

Moja reakcija na članak je...

NAPIŠI, DOJAVI, SLIKAJ,
UKAŽI... BUDI DIO NAS.

